

Ale beru si toho z našich romanopisců, jenž má nejlépe založenou pověst, že jest bez citu a vášně a že pohrdá: *Gustava Flauberta*. Divil jsem se vždy tomu, že Flaubertovi odpírali dar sympatie proto, že nevyslovuje nestydatě a drze svůj soucit, a že z tohoto daru a schopnosti učinili charakteristiku Angličanky George Eliotové. Nikdy by si byla nedovolila vysoká, spravedlnost Flaubertova těžkopádný posměch, jímž Eliotová zahrnuje s nesnesitelnou hojností lidičky z *Allynu na červené řece*. A ti chudáci, jež miluje — cítím příliš dobře, jak »se sklání« k tomu, aby je milovala, a že je vzhledem k nim v postavení duše uměle křesťanské jako osvícený a filosofický protestant, jenž je návštěvou mezi nuzotou. U Flauberta není alespoň ani stopy po tomto strašném sklonění se. (Přistě dále.)

Hello.

Napsal Herrmann Bahr. — Přeložil J. Hofman.

Mladí Francouzi, pokolení z roku 1870, jinak velmi přísné, bez vážnosti k Maupassantovi, Zolovi a Bourgetovi, nejvýše citlivé ještě k Ibsenovi a Nietzsche, uctívá dva mistry: Emersona*) a Hella. Kdo je Hello? Před čtyřmi roky znali sami odborníci sotva jeho jméno. Když tehdy čiperný Huret, ten lstivý slídč po duševních módcích, vyslychal pařížské básníky o budoucnosti a rozvoji literatury, řekl mu J. K. Huysmans: »V našem století máme jakéhosi Hello, jenž je mocnější, než ti všichni proslavení psychologové Bourget a Barrès.« To znepokojovalo nesmírně. Hello? Kdo byl ten Hello? Žije ještě? Je mrtev? A co napsal? Básně? Romány? Dramata? Nikdo ho neznal? A stálo mnoho namáhání postihnout z mnohého zkoumání, že Ernest Hello, narozený roku 1828, byl katolickým novinářem, že psal většinou polemické brožury a různé články do »Universu«, »Mondeu«, »Moniteuru«, »Gauloisu«, »Courrieru de Bruxelles«, že je v katolickém světě velmi chválený, ostatně však od roku 1885 mrtvý.**)

Mezi filozofy, kteří svůj osobní vztah k věcem uvádějí v zákony, nelze ho stavět, poněvadž přijímá katolické dogma jako nedotknutelné, nezkoumá ho, nýbrž věří. Novinářem také není, třeba psal pilně do novin, poněvadž od věcí denních přechází vždy hned k otázkám věčným, na povrch jevů nedbá, nýbrž chce pod ně, do jich bytnosti. Nejspíše ještě může slout, ač je v technice chatrný a pracný, básníkem, rapsodem v próse, jenž posedlý mohutnými věcmi a pindaricky vytržený hovoří náhlou, bouřnou a nadřazenou řečí illuminata, s gesty rozhněvaného kněze, ze svatých ekstází.

Tyto řeči velice působí. Kdo je slyší, je chycen jich prudkou silou a může snadno dospět k tomu, že pod jich vlivem chápe i nadměrnou chválu jeho ctitelů, kteří ho staví nad Balzaca, La Bruyèrea, Pascala, ano i nad Shakespeara a Tacita. Drumont napsal o něm: »Autor *Zlatého telete* je rovnocenný největším básníkům, dramaturgům či moralistům všech dob. Žádný realista nevládne podobnou silou účinnu. Žádný prorok nemá mohutnějšího úderu křídel. Nikdo nesestoupil do hlubších hlubin, neviděl věcí z větší blíže, neviděl jich s takové výšky.« A Barbey d'Aurevilly napsal: »Před ďábelským plamenem jeho *Lakomce* sblednou a v niveč se rozplynou všichni známí lakomci, objevy tolika geniálních generací, Harpagonové, Shylokové, Tony Frasterové (od Kenilwortha), Grandetové. Srovnání s »Ludovicem« Hellovým nejsou více lakomci jako eunuši nejsou muži. Jaký nesmírný a děsný výtvar! Nikdy nebylo hlouběji ryto, dále sáhnuto, než v této povídce, kterou by obdivoval Shakespeare!« To zní fanaticky a absurdně. Ale kdo přichází právě od jeho děl, je nakloněn schvalovat to a potvrzovat. Tak neodolatelné a svůdné jest jejich kouzlo.

Ale zkoušíte-li toto kouzlo, chcete-li je definovat, hledáte-li jeho bytost a jeho prostředky, vede se vám podivně: nelze jich přistihnout a uchopit. Uniknou nejjemnějším prstům. Ne to, co praví, působí; a jak to praví, také ne. Jeho myšlenky nejsou nové, nejsou vždy pravdivé. Jeho formě scházejí ušlechtilé a bizarní ozdoby stilistů. Musí to být něco jiného za myšlenkami, vedle formy, co dovede lákat a držet. Lze tu myslit na lorda Chatham, který dával cítit, jak vypravuje Emerson, celému světu svými slovy, svými činy, že v něm něco je, co je krásnější, než co mluví a činí. Nebo myslíte na Carlyla, myslíte na Liszta. Jsou Mocní, kteří bezprostředně mocí působí nepotřebující dříve činů a děl. Zasáhnou nás a nespojí se dříve s námi oklikou slov a jednání. Působí bez gest, pouhou svou existencí.

*) Viz I. číslo letošního ročníku Literárních listů.

**) Jeho nejznámější díla jsou: »Philosophie et Athéisme«. — »Les Physionomies de Saints«. — »Les contes extraordinaires«. — »Les plateaux de la Balance«. — »L'homme«. Poslední vyšlo v novém vydání u Perina & Cie s úvodem Jindřicha Lasserrea. Tamtéž vydán životopis Hellov od Josefa Serrea.

A z těch je Hello. Jako mnohé hlasy dojmají, i když jich slova nic neznamenají, ano i znějí chraptivě, nuzně, nepěkně, jen proto, že nám dávají utušit dobrotu — tak přinucují jeho věty: neboť mají přízvuk velkého muže. To je jejich kouzlo. Je to kouzlo mohutné a šlechtné mužnosti, povahy velice eminentní, jak by řekl Goethe, nebo, abychom mluvili jeho řečí, veliké entelecheie. Nedává nám nic, co by nám pomohlo dál, — ale je zde. A již pouhá tato přítomnost může utěšit, posilnit, vést.

Velikost — to jest jeho slovo. Čeho se dotkne, stává se velikým. V jeho rukách rostou obyčejné a všední věci a naltávají se, poněvadž je vyjme z náhodného a vždycky všecko postaví do věčna. Odtud pádnost a síla jeho pozorování, jež jsou vždy těžká a slavnostní. Jak sám praví: »Jen tehdy, vezmete-li každou věc jako typus, může teprve projevit se v celé moci své krásy neb ohyzdnosti. Vidíte-li ji pouze ve všedním tvaru, v domácí existenci, zdá se, že ztrácí, slábne a tratí se, stává se méně krásnou a méně ošklivou: zdá se, že z blízka má jiné rozměry, než z dálky. A přece je stále stejná ve svém věčném významu, jako ve svém zvláštním jevu.« Odtud jeho nenávisť obyčejného člověka lpícího na průměrnosti, který není špatný, ale bez vzletu. Odtud jeho nenávisť »společnosti« — »když živý člověk náhodou se dostane do společnosti, musí se tvářit nepatrným, více ještě než ostatní, poněvadž jest hned z předu podezřelý. Uhasí-li v sobě každou pravdu a každé světlo, budou ho snad chvíli trpět. Ale poněvadž se bytnost věcí na dlouho nedá zapřít, odloučí se společnost brzy od něho«; — odtud jeho nenávisť ubohého, ješitného, nicotného osmnáctého století, jehož »obry« byli Delille, Lebrun, Crebillon, Marivaux, Fabre d'Eglantine a Dorat. Odtud jeho opovržení běžné kritice — »obecně pokládá běžná kritika všecko za nemožné. Připouští jen, co jde dle její zvyků. A poněvadž genius není dle její zvyků, zachází s ním, jako před několika ještě roky, s lokomotivami a telegrafy. Zakazuje člověku, aby byl sebou samým, a poroučí mu, aby se rovnal ostatním; to je její přísnost. Obyčejní lidé potřebují se jen přihlásit, a otevře jim všechny dvěře. Před člověkem vznešeným zavře je z pudu.« Odtud jeho láska k heroům: — »un homme de genie est quelque chose de plus que des milliards d'hommes de talent.*) Odtud jeho formule umění, »qui était, qui est et qui sera une ascension.**) Odtud jeho nadšení a vášeň pro stil — »stil je explozí našeho bytí, je naším stvořením. Ideu, již řekneme, netvoříme. Ale tvoříme svůj styl. V stylu zjevuje se genius: je jeho residencí, jeho důkazem, jeho znakem, jeho slávou. Říkej si, co chceš, schází-li ti styl, bude ti scházet i sláva. Člověk, jenž nalezl svůj styl, ztrácí jako vladař zábavu inkognita: jak promluví, je hned poznán. Všecko lze ukrást člověku, jen jeho styl ne. Styl je neporušitelný »jako sama bytnost, jejíž formou jest«.

Hello působí svou přítomností, ne svými činy a díly. Nepodává myšlenky, jež by mohly uklidňovat, vychovávat, vésti. Nechce se líbiti v nadami formy. Ale staví před kolísajícího a hledajícího vzor pevné, neshvětky ze sebe žijící povahy. Tak cítíme ho, jako když jdeme nesmírným mlčením velkého lesa, nebo v noci moře šumět slyšíme, neb orla němě v kleci sedět vidíme. Jako prostředek, jakým se osvobodit od všednosti, sprostoty a surovosti smyslu a rozpomenout se na sebe sama, na tichý, vladařský hlas duše — cítí ho mladí lidé.

O přísloví zvláště českém.

Napsal Dr. Al. Saturník.

I. O stáří a oblíbenosti přísloví.

Přísloví je zajisté tak staré jako myslící člověk. Vyskytují se netoliko u všech národův, nýbrž ihned v prvních dobách života každé společnosti, jak ve věku novém, tak zvláště ve starém. O tom vydává svědectví nejzávažnější Písmo sv. starého zákona a především Šalomounovi přičítaná Kniha přísloví a Kniha moudrosti, které tvoří celé sbírky přísloví; také Homerova Ilias a Odyssea obsahují příslovečné věty, jako díla perského básníka Firdeucioho a Sadiho. Ale i mnozí novější národové vytvořili si a mají sílu přísloví, jak souditi lze nejen z prstonárodní epické a lyrické poesie Rusů, Srbů, Bulharův atd., ale i ze sbírek přísloví jejich i Francouzů, Španělů, Němců, Poláků, Čechův atd.

Jaká jest asi toho příčina, že tak záhy vznikala a podnes od úst k ústům kolují? Mnozí národové dlouho neměli písma, aby jim obšírně zaznamenávali své názory na svět a ideje z nich vyvozované. Tudíž svou filosofii života, které jim v myslích téměř sama se

*) »Geniální člověk je něco více, než miliardy lidí talentovaných«.

**) »jež bylo, jež jest a jež bude vzestupem«.